

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Лісова Т.В.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри земельного та аграрного права,

Національний юридичний університет

імені Ярослава Мудрого

Негативні процеси як природного, так і техногенного характеру впливають на якісний стан земель, що потребує вжиття комплексу відповідних заходів щодо їх відновлення.

Доцільно зазначити, що терміни “відновлення” та “відтворення” не є тотожними. Відповідно до Великого тлумачного словника сучасної української мови, термін “відновлювати” означає повертати попередній вигляд чомусь пошкодженому, зіпсованому, зруйнованому. Водночас термін “відтворення” зокрема “відтворення природних ресурсів” означає штучне підтримання кількості природних ресурсів на певному рівні [1, с. 175]. Отже, якщо йдеться про відновлення якісних властивостей земель (зокрема родючості ґрунтів), то доцільно вживати саме термін “відновлення”, який є ширшим, ніж термін “відтворення”.

Проте у наукових працях зазначені терміни, як правило, ототожнюються. Так, відновленням природних ресурсів, на думку вчених, є комплекс заходів, спрямованих на отримання природних ресурсів у кількостях, близьких до природних, після їх повного або часткового виснаження [2, с. 10].

Необхідність відновлення земель викликана різними факторами. Насамперед негативний вплив на стан земель спричиняє антропогенна діяльність, проте ерозію ґрунтів можуть спричинити і природні катаклізми. Відновлення земель повинно здійснюватися в різних правових формах. Слід виокремити природне та штучне відновлення земель. Так, формою природного відновлення земель є консервація деградованих та малопродуктивних земель. Формою штучного відновлення доцільно вважати консолідацію земель, штучне створення земельних ділянок.

Існують попередні та основні форми відновлення земель. Так, про наявність попередніх форм відновлення земель свідчать передбачені Земельним кодексом України обов'язки власників та користувачів земельних ділянок підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі. Основними формами відновлення є консервація деградованих та малопродуктивних земель, рекультивация, консолідація земель.

Відновлення є економічною категорією. Проте, як справедливо наголошують науковці, така діяльність має і юридичний аспект, у зв'язку з тим, що значна частина відносин у процесі відтворення природних багатств виникає, змінюється і припиняється в установленому законом порядку, його змісту притаманний і юридичний характер [3, с. 22].

Зазначимо, що сучасна економічна теорія розглядає землю як один із трьох чинників виробництва: земля – праця – капітал. Земля є вихідним фактором виробництва, без якого здійснювати матеріальне виробництво неможливо. Слід підкреслити, що сьогодні до наукового обігу введено поняття “земельний капітал”. Так на думку А.М. Третяка, земельний капітал є сукупністю благ (земельних), якими розпоряджається людина (або які вона може використовувати) і які являють собою синтез природної енергії в різних формах та людських здібностей (праця, інтелект людини), а також земельні поліпшення та інше природне багатство (шляхова, інженерна, меліоративна інфраструктура), що нерозривно пов'язана із землекористуванням чи ділянкою

землі та раніше створене людиною у вигляді матеріальних та нематеріальних засобів, ресурсів, інформації [4, с. 25].

Як переконливо стверджує С.М. Остапчук, землі сільськогосподарського призначення відповідають основним ознакам капіталу, якщо вони є об'єктом виробничого процесу та приносять дохід [5, с. 169]. В економічному аспекті йдеться про відновлення земельного капіталу. В умовах ринкової економіки значення ресурсів, ступінь їхньої корисності, попит та пропозиція відтворюються за допомогою економічної категорії “вартість” або “ціна”. Адже збільшення ринкової вартості земель залежить від їх якісного стану. Доцільно зазначити, що загальна вартість земельних ресурсів України становить 330 трлн. грн. [6, с. 7].

Аналіз земельного законодавства свідчить про нерозривний зв'язок відновлення та правової охорони земель, яка відповідно до Закону України “Про охорону земель” від 19 червня 2003 р. № 962-IV, будучи одним із центральних інститутів земельного права, представляє собою система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення (ст. 1). Зі змісту даного визначення випливає те, що основне завдання охорони полягає у забезпеченні збереження та відновлення земельних ресурсів.

Окремі статті вищезазначеного Закону присвячено консервації, рекультивації земель тощо, які є формами відновлення земель. Як охорона, так і відновлення земельних ресурсів забезпечуються шляхом проведення стандартизації та нормування у галузі використання земель.

Отже, можна зробити висновок про те, що відновлення земель є одним із напрямів охорони земель.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2005. 1728 с.
2. Калинин И.Б. Природоресурсное право. Основные положения. Томск: Изд-во Томского государственного университета, 2000. 79 с.
3. Рябов А.А. Роль и значение права в организации воспроизводства природных ресурсов. *Вестник ТИСБИ*. 2002. № 4. С. 22 – 26.
4. Третьяк А.М. Теоретичні основи формування земельного капіталу як похідного від природного та людського. *Теоретична екологія*. 2012. № 1. С. 15 – 25.
5. Остапчук С.М. Сутність та соціально-економічна значимість земельного капіталу в аграрній галузі. *Економіка: реалії часу*. 2014. № 2 (12). С. 165 – 174.
6. Гавриш С., Зубець М., Новаковський Л. Земля чекає захисту. *Голос України*. 2003. 15 травня (№ 89). С. 7.